

Никоненко Михайло Якович,

професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В РАЗІ ЗВЕРНЕННЯ З КЛОПОТАННЯМ ПРО ЗДІЙСНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Розпочинаючи висвітлення питання щодо однієї з проблем кримінального процесу, яка пов'язана з відновленням досудового розслідування, уявляється, виникає необхідність комплексного підходу до розв'язання такої проблеми. А це означає, що є потреба спочатку дослідити попередній етап кримінальної процесуальної діяльності уповноважених службових осіб, завдяки якому і виникає пізніше потреба у відновленні досудового розслідування.

Йдеться про зупинення досудового розслідування. Так, відповідно до ч. 1 ст. 280 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) досудове розслідування може бути зупинене після повідомлення особі про підозру у разі, якщо: підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні, за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком; оголошено в розшук підозрюваного; слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування; наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва; наявні об'єктивні обставини, що унеможливають подальше проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану; уповноваженим органом прийнято рішення про передачу підозрюваного для обміну як військовополоненого та підозрюваним надано письмову згоду на проведення такого обміну [1].

І тут є досить цікавий момент. Так, згідно ч. 4 ст. 280 КПК України досудове розслідування зупиняється вмотивованою постановою прокурора або слідчого, дізнавача за погодженням з прокурором, відомості про що вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі ЄРДР). Копія постанови надсилається стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, які мають право її оскаржити слідчому судді. Акцент уваги звертаємо на те положення ч. 4 ст. 280 КПК України, де йдеться про надсилання копії постанови про зупинення досудового розслідування стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження. І тут же законодавець зазначив мету, з якою надсилається копія постанови про зупинення досудового розслідування названим учасникам кримінального провадження. Очевидно, що така мета впливає із одного із завдань кримінального провадження,

передбачених ст. 2 КПК України, а саме що стосується охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження. І такою метою є те, щоб названі учасники кримінального провадження мали можливість, при потребі і бажанні, оскаржити її слідчому судді.

До речі, право на оскарження постанови про зупинення досудового розслідування передбачене п. 2 ч. 1 ст. 303 КПК України.

Але якщо із зупиненням досудового розслідування проблем, як правило, не виникає, якщо наявні підстави для такого рішення і дотримані умови його прийняття, то необхідність в окремих випадках винесення постанови про відновлення досудового розслідування викликає певні запитання.

Вивчення слідчої і судової практики свідчить про те, що часто виникають проблеми стосовно необхідності винесення постанови про відновлення досудового розслідування у разі звернення з клопотанням до слідчого судді про здійснення спеціального досудового розслідування. В одних випадках у зупинених провадженнях перед підготовкою клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування слідчі вносять постанову про відновлення досудового розслідування, а в інших – ні. Та і слідчі судді в окремих випадках виносять ухвали про здійснення спеціального досудового розслідування у зупинених кримінальних провадженнях, а в інших – відмовляють у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, аргументуючи своє рішення саме тим, що досудове розслідування у конкретному кримінальному провадженні не відновлене.

В цьому контексті цікавими є положення ч. 6 ст. 297-4 КПК України, згідно якого відомості щодо підозрюваних, стосовно яких слідчим суддею постановлено ухвалу про здійснення спеціального досудового розслідування, невідкладно, але не пізніше 24 годин після постановлення ухвали, вносяться до ЄРДР і публікуються в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора. І тут знову йдеться про внесення відомостей в ЄРДР, а це означає, що йдеться про реальне розслідування, в межах якого і здійснюються вищеназвані дії.

Логічно, що після того як слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, у відповідності до п. 2-1 ч. 1 ст. 280 КПК України досудове розслідування може бути зупинене саме на підставі такої відмови. А так як відповідно до ч. 4 ст. 280 КПК України досудове розслідування зупиняється вмотивованою постановою прокурора або слідчого, дізнавача за погодженням з прокурором, відомості про що вносяться до ЄРДР, винесення постанови про зупинення досудового розслідування і внесення відомостей до ЄРДР, є обов'язковим.

Слід звернути увагу на те, що при винесенні постанови про зупинення досудового розслідування на підставі відмови слідчого судді у задоволенні клопотання про здійснення спеціального

досудового розслідування, про це повинно бути відображено в такій постанові (п. 2 ч. 5 ст. 110 КПК України).

Відповідно до ч. 5 ст. 280 КПК України після закінчення досудового розслідування проведення слідчих (розшукових) дій не допускається, крім тих, які спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного. Не вдаючись до детального аналізу переліку слідчих (розшукових) дій, що спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного, акцент уваги слід зробити на положеннях ч. 1 ст. 282 КПК України, де, крім інших підстав для відновлення досудового розслідування, йдеться про таку підставу як потреба проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій.

Знову ж таки, слід залишити поза увагою положення закону щодо потреби проведення слідчих (розшукових) дій, адже, як свідчить практика застосування законодавства в цій частині, проблем у зв'язку з реалізацією цієї норми закону, не виникає. Зробимо акцент на другій половині названої підстави, а саме, що стосується потреби проведення, крім слідчих (розшукових), інших процесуальних дій.

І тут є проблема. Виникає питання: потреба проведення яких саме процесуальних дій буде підставою для відновлення досудового розслідування? І чи входить в цей перелік клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування? Іншими словами: чи підпадає клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування до числа інших процесуальних дій, потреба у проведенні яких буде вважатись підставою для винесення постанови про відновлення досудового розслідування згідно ч. 1 ст. 282 КПК України? Чи потрібно виносити постанову про відновлення досудового розслідування саме для підготовки названого клопотання, якщо кримінальне провадження зупинене на підставі та в порядку, передбаченому ст. 280 КПК України, а у зупиненому на підставі та в порядку, передбаченому ст. 280 КПК України кримінальному провадженні, виникла потреба звернутись з клопотанням про здійснення спеціального досудового розслідування?

Щоб дати відповідь на ці питання, необхідно визначитись з тим, яке призначення ЄРДР.

Відповідно до п. 4 Загальних положень Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення реєстр утворений та ведеться відповідно до вимог КПК України з метою забезпечення (серед іншого): реєстрації кримінальних правопорушень (проваджень) та осіб, які їх учинили, обліку прийнятих під час досудового розслідування рішень та результатів судового провадження [2].

Тобто, звертаємо увагу, що метою утворення та ведення реєстру є, в числі інших, і забезпечення обліку прийнятих під час досудового розслідування рішень. І не викликає сумніву той факт, що відновлення досудового розслідування саме і є одним із рішень, які приймаються під час досудового розслідування, а тому відомості про відновлення

досудового розслідування повинні вноситись до ЄРДР. Про це, до речі, прямо зазначено в ч. 3 ст. 282 КПК України.

І тоді досить логічним виглядає перелік зазначених у даному Положенні відомостей, що вносяться до ЄРДР, а саме відомості про дату та підставу здійснення (скасування) спеціального досудового розслідування, а також відомості про зупинення та відновлення досудового розслідування [2].

Проте, по великому рахунку, проблем в тому, що рішення про відновлення досудового розслідування необхідно вносити до ЄРДР, не виникає. Проблема в тому, чи можливо приймати інші рішення в кримінальному провадженні без відновлення досудового розслідування.

Адже рішенням є і здійснення (скасування) спеціального досудового розслідування, яке приймає слідчий суддя на підставі клопотання слідчого, дізнавача чи прокурора і відомості про дату та підставу здійснення (скасування) якого необхідно (про що вище зазначалось) внести до ЄРДР. І тоді, логічно, виникає питання: чи можливо щоб таке рішення приймалось у зупиненому кримінальному провадженні? Та й взагалі чи буде правомірним внесення відомостей до ЄРДР у кримінальному провадженні, яке є зупиненим крім, власне, відомостей про про його відновлення?

Адже, по великому рахунку рішення про відновлення досудового розслідування визначає чи є чинним взагалі саме кримінальне провадження. А чинним воно буде саме тоді коли воно не закрито, а також не зупинене. А зупинене слід вважати нечинним до тих пір, поки воно не буде відновлене. І тоді всі рішення, які приймаються в зупиненому кримінальному провадженні слід вважати такими, що прийняті за межами кримінального провадження, що само по собі буде порушенням вимог кримінального процесуального законодавства.

Крім того, відповідно до п. 5 Загальних положень Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення функціональні можливості Реєстру забезпечують, крім іншого, також облік інформації про кримінальні правопорушення, осіб, що їх вчинили, та рух кримінальних проваджень під час досудового розслідування.

І тут вбачається прямий зв'язок з підготовкою клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування. Адже, здійснення (скасування) спеціального досудового розслідування можливе лише після того як до слідчого судді надходить клопотання про здійснення (скасування) спеціального досудового розслідування. І лише за результатами розгляду клопотання можливе рішення слідчого судді про здійснення (скасування) спеціального досудового розслідування або про відмову у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування.

В зв'язку з цим доцільним буде з'ясувати якою є роль клопотання у кримінальному процесі. Так, клопотання розглядається

як офіційне прохання про здійснення процесуальних дій чи прийняття рішень, звернене до органів досудового розслідування, слідчого, прокурора чи суду. [3]

Із Великої Української енциклопедії вбачається, що клопотання – це звернення громадян до судового чи іншого державного органу з метою домогтися певної дії або рішення [4, с. 70].

Таке тлумачення клопотання може означати лише одне – клопотання в кримінальному провадженні слід вважати процесуальною дією, яка полягає у зверненні з проханням до уповноваженого органу.

Тоді логічним буде розглядати клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування у зупиненому кримінальному провадженні як звернення до слідчого судді з проханням про дозвіл на проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій, що, уявляється, і охоплюється такою підставою для відновлення досудового розслідування як потреба проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій.

І тоді винесення постанови про відновлення досудового розслідування викликається необхідністю. І першим кроком для проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій при здійсненні спеціального досудового розслідування і буде звернення до слідчого судді з клопотанням про здійснення спеціального досудового розслідування, а другим кроком буде отримання дозволу слідчого судді на здійснення такого розслідування.

Але при цьому дуже важливим є те, що мотивувати таке звернення необхідно саме необхідністю прийняття рішення про здійснення спеціального досудового розслідування і в його межах – проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій. І тоді і рішення буде прийняте в межах кримінального провадження і самі слідчі (розшукові) чи інші процесуальні дії також будуть здійснюватися, як і вимагає того закон, в межах кримінального провадження, а це означає, що уже тоді, коли досудове розслідування відновлене. Якщо ж за результатами розгляду клопотання слідчий суддя відмовляє у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, то тоді виноситься постанова про зупинення досудового розслідування з внесенням відомостей до ЄРДР, про що вже вище зазначалось.

Повертаючись знову до питання про необхідність відновлення досудового розслідування, слід зазначити, що в підтвердження необхідності відновлення досудового розслідування при зверненні з клопотанням про здійснення спеціального досудового розслідування варто назвати також положення закону, передбаченого ч. 1 ст. 297-3 КПК України, згідно якого клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування розглядається слідчим суддею за участі особи, яка подала клопотання, та захисника. Така вимога закону буде слугувати ще одним аргументом в підтвердження позиції щодо того, що досудове розслідування в кримінальному провадженні повинно

бути відновленим, адже захисник не повинен приймати участь в процесі поза межами кримінального провадження.

І ще одне положення в підтвердження необхідності відновлення досудового розслідування випливає із ч. 3 ст. 297-3 КПК України. Так, під час розгляду клопотання слідчий суддя має право за клопотанням сторін кримінального провадження або за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питання про здійснення спеціального досудового розслідування. І не викликає сумніву той факт, що такі заслуховування свідків або дослідження будь-яких матеріалів, що мають значення для вирішення питання про здійснення спеціального досудового розслідування, повинні здійснюватися саме в кримінальному провадженні, а не за його межами.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: наказ Генерального прокурора від 30.06.2020 № 298.

3. Клопотання. Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

4. Велика Українська енциклопедія. Тематичний реєстр гасел з напрямку «Юридичні науки» / Укладачі: Бабка В. Л., Шумило М. М.; за ред. д. і. н., проф. Киридон А. М. К: Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2017. 152 с.

Омельянець Анна Олександрівна,

курсант 3-го курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпровського державного університету внутрішніх справ;

Кіяниця Володимир Миколайович,

старший викладач кафедри кримінального процесу та стратегічних розслідувань Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ПІДСТАВИ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ

Сучасне суспільство зазнає трансформацій у різних сферах життя, і кримінальний процес не є винятком. Зміни в законодавстві, розвиток технологій та постійне удосконалення методів розслідування кримінальних справ роблять дослідження цієї теми надзвичайно актуальним. Подальший аналіз процесу проведення огляду в